

НАУКОВА ПОЛЕМІКА ВІДНОСНО ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ, ВЧИНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Чаплинський К. О., Воліков Т. А., Єфімов М. М.

ВСТУП

Власність займає особливе місце у приватному та суспільному житті громадян. Майже кожна людина протягом життя стикається з певними проблемами, пов'язаними з її власністю. Власність є тим базисом, що гарантує незалежність та життєздатність економіки будь-якої держави, забезпечує існування та розвиток суспільства загалом. Право власності, гарантії недоторканості приватної власності, її ефективний і надійний захист є неодмінним чинником існування правової демократичної держави. Ст. 41 Конституції України визначає непорушність права власності та наголошує, що кожен громадянин має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. Забезпечення цієї норми, захист права власності від злочинних посягань є одним з важливих завдань правоохоронних органів. Однак на сьогодні ще не можна з впевненістю стверджувати, що українське законодавство в повній мірі регулює питання збереження права власності, а правоохоронні органи забезпечують гарантії прав власників від злочинних посягань.

В той же час, розслідування кримінальних правопорушень проти власності має свою специфіку. Вказаний фактор ще й обумовлюється вчиненням досліджуваних протиправних діянь в умовах воєнного стану. Адже у визначених умовах збільшується кількість розбоїв та шахрайств, а зменшується кількість крадіжок та грабежів. Це пояснюється наступними факторами: по-перше, громадяни в більшості своїй знаходяться вдома; по-друге, наявність зброї, яка знаходиться в незаконному обігу, збільшується; по-третє, зростає кількість вчинення Інтернет-шахрайств.

Крім того, слід наголосити, що досліджувана категорія протиправних діянь характеризується відповідною слідовою картиною. Для прикладу, при вчиненні крадіжок, грабежів та розбоїв залишається відносно велика кількість матеріальних та ідеальних слідів. Особливо це стосується умов воєнного стану, адже зараз

розбійні напади, з огляду на велику кількість незареєстрованої вогнепальної зброї та вибухових приладів, стають ще небезпечнішими, ніж в мирний час. А вже при скоєнні шахрайських дій (особливо з використанням електронно-обчислювальної техніки) зостається в основному ідеальна інформація, а також віртуальні сліди. Тому вірно підібрані тактичні прийоми при проведенні першочергових слідчих (розшукових) дій є вагомим передумовою для успішного завершення кримінальних проваджень за фактом учинення кримінальних правопорушень проти власності. З огляду на вказане, опрацювання окресленої проблематики на разі є досить нагальним та актуальним.

1. Теоретико-правові основи криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень проти власності, їх поняття та ознаки

Визнання права власності основним природним правом людини бере початок з шістнадцятого століття та пов'язано з іменем видатного англійського теоретика права, мислителя, Джона Локка. Її волевиявлення й достоїнства. У своїх працях «Про власність», «Два трактати про правління», «Досвід про людський розум» автор зазначав, що від народження людина має три природних права: право на свободу; право на життя та право на власність. Таку парадигму він визначав найважливішим принципом філософії лібералізму й ідеології демократичного суспільства. На думку Джона Локка, власність людина набуває шляхом виконаної добровільно роботи, а власність є тим початковим виміром свободи людини, з якої починається вся система природного права. Право власності невід'ємно від людини, а закон будь-якої країни повинен охороняти права її громадян¹.

Історія законодавства щодо охорони права власності налічує багато віків. У Кодексі законів вавилонського царя Хамурапі, укладеному близько 1757 року до н.е. у § 6-126 однією з груп злочинів визначали крадіжки та порушення договірних взаємовідносин. Пошук викраденого майна входило в обов'язки старости громади – рабіанума (§ 23). При виконанні своїх обов'язків староста громади отримував його опис, встановлював індивідуальні ознаки, був обізнаний у методах пошуку та знав юридичну процедуру. Перша римська кодифікація права під назвою «Закони 12 таблиць» датовано близько середини п'ятого століття до н. е. включала відповідальність за посягання на власність: пошкодження чужого майна та крадіжку. Для

---

¹ Воліков Т. А. Поняття та ознаки кримінального правопорушення проти власності. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 3. С. 522–536. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-522-536](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-522-536)

майнових відносин епохи «Законів 12 таблиць» характерно широке поширення приватної власності, включаючи земельну. У давньому Римі під власністю розуміли абсолютне і повне право користуватися та розпоряджатися речами, але з обмеженнями, що встановлені договором².

Важливим джерелом права Стародавнього Єгипту була «Книга Мертвих» у якій описано сорок два найтяжчі злочини, в тому числі майнові: крадіжка, грабіж, обважування, обман, знищення чужого майна, за які невідворотно наступало суворе покарання³. В літературі описано процес розслідування крадіжок з гробниць, що було розповсюджено у той час. З чотирьох гробниць вископоставлених «співачок верховної жриці Амона-Ра» у дві проникли злодії, про що зазначалось так: «було виявлено, що в них у всі проникли злодії; вони вирили тіла померлих з їхніх трун та з їхніх пелен, кинули їх на землю, вкрали домашнє начиння, що було поховано з ними, а також золото, срібло та коштовності, знайдені в їхніх пеленах». Злодіїв, що зламали гробницю було вісім, вони були негайно взяті під варту. Серед них були муляри, і, очевидно, саме вони прорубали підземний хід у внутрішню частину гробниці. Вони були допитані, тобто «були биті ціпками і долонями, і ступнями». Під впливом цього жорстокого покарання вони зізналися, що пройшли хід у піраміду і знайшли в ній тіла царя та цариці. Вони сказали: «Ми відкрили труни та пелени, в яких вони лежали. Ми знайшли шляхетну мумію царя... з довгим ланцюгом золотих амулетів на шії; голова була вкрита золотом. Шляхетна мумія цього царя була вся вкрита золотом, і його труна була вкрита золотом зовні та всередині і прикрашена дорогоцінним камінням. Ми зірвали золото, що знайшли на шляхетній мумії цього бога. Ми знайшли дружину царя, вбрану так само, і зірвали все, що знайшли на ній. Ми спалили її пелени, і ми також вкрали домашнє начиння, яке знайшли при них, і посудини, золоті та срібні. Потім ми поділили все це між собою. Ми розділили на вісім частин золото, яке знайшли на цьому бозі, мумії, амулети, прикраси». Їхня винність нарешті була встановлена, і тепер «великі князі» виконали все, що могли зробити в цьому випадку, оскільки вирок, що визначає

---

² Воліков Т. А. Поняття та ознаки кримінального правопорушення проти власності. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 3. С. 522–536. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-522-536](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-522-536)

³ Бандурка О. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / під ред. О. М. Бандурки, Д. В. Швець, М. Ю. Бурдін, О. М. Головка. Харків: Майдан, 2020. 618 с.

покарання, мав виголосити сам фараон, якому вони разом із князями міста відразу ж надіслали офіційний звіт про цей допит⁴.

Розглядаючи витoki зародження та становлення законодавства щодо захисту права власності та відповідно методики розслідування кримінальних правопорушень проти власності, потрібно зазначити період X–XV століть князівського правління на українських землях. Серед рукописів, що дійшли до наших часів, «Руська Правда» була першим стародавнім пам'ятником права слов'ян, в якому значне місце відводилося кримінально-правовій охороні власності. Норми «Руської Правди» захищали рухому та нерухому приватну власність, регламентували порядок її передачі у спадщину, за зобов'язаннями та договорами. Разом з тим, у першому джерелі українського права закріплювався лише певний перелік злочинів без будь-якої їх систематизації. Майнові злочини по «Руській Правді» включали: розбій, крадіжку, знищення чужого майна, ушкодження межових знаків, викрадення, підпал, конокрадство, як особливий вид крадіжки, крадіжку холопа, злісну несплату боргу. Проте у статті «Про Человеце» згадувалось і про шахрайство: «...особа, яка обманом отримала гроші та намагається сховатися в іншій землі, не може користуватися довірою, так само, як і тать (злодій)». Основною диференціюючою ознакою був предмет злочинного посягання, яким вважались земля, худоба (окремо увага приділялась коням), тварини, морські та річкові судна, предмети господарського обороту та інші речі. Злочини проти власності каралися штрафом («продажем»), розмір якого диференціювався у залежності від тяжкості (1, 3, 12 гривень). Продаж надходив у скарбницю, потерпілий одержував грошове відшкодування за заподіяний збиток («урок»). Процес розслідування мав форму «гоніння сліду», що полягала в пошуку злочинця та доказів. За відсутністю в Древній Русі спеціальних пошукових органів і осіб, «гоніння сліду» здійснювали потерпілі, їхні близькі, добровольці з членів громади. Система доказів за «Руською Правдою» складався з: показів свідків, очевидців злочину («видоків»); поручителів («послухів»); речових доказів («поличное»); іспиту вогнем, залізом, водою («ордалий»); присяги⁵.

У період козацької доби відповідальність за посягання на власність регулювалась нормами звичаєвого права. До злочинів проти власності належали неповернення боргу, крадіжка, розбій. Розрізнялися

---

⁴ Ерман А. Держава, армія та суспільство Древнього Єгипту. URL : <https://www.e-reading-lib.com/chapter.php/1005286/9/adolf-erman-gosudarstvo-armiya-i-obschestvo-drevnego-egipta.html> (дата звернення – 20.03.2024).

⁵ Руська Правда – видатний політичний документ в історії України <https://osvita.ua/vnz/reports/history/4662/> (дата звернення – 24.03.2024).

крадіжка особистого та майна товариства, відповідно чого й призначалось покарання. Виділялися також окремі склади пограбування, розбою, крадіжки⁶.

Оскільки частина території України знаходилась на території Австро-Угорської імперії, на ній діяло австрійське та угорське законодавство. Зокрема, «Францішкана» діяла на території Буковини та Галичини, а «Угорське кримінальне уложення про злочини і проступки» 1879 р. діяло на Закарпатті, яким, доречі, досить чітко було визначено поняття вимагання та грабежу. У першому десятиріччі ХХ ст. в Україні з'являються науково-практичні видання з розслідування кримінальних правопорушень, зокрема праці Г. Брейтмана, В. фон Ланге, Г. Рудого. Праця Г. Брейтмана «Злочинний світ. Нариси з побуту професійних злочинців» (1901 р.) присвячена тактичним прийомам, які використовують професійні злочинці: кишенькові злодії («марвіхери», «мийники»), аферисти, конокради, шахраї тощо. Книга колишнього начальника харківської розшукової поліції В. фон Ланге «Злочинний світ. Мої спогади про Одесу та Харків» (1906 р.) належить до публіцистичного жанру. Поряд з цим, у ній автор не тільки розповів про техніку розкриття того чи іншого правопорушення, а й докладно охарактеризував злочинців різних категорій, в тому числі: убивць, розбійників, грабіжників, крадіїв, шахраїв, фальшивомонетників, винокурів, розкриваючи професійні таємниці їх злочинної діяльності. У 1905 р. за розпорядженням київського поліцмейстера завідувач розшукового відділення колезький секретар Г. Рудий видав «Звіт про діяльність розшукового відділення київської міської поліції за 1902, 1903 і 1904 рр.». За обсягом і змістом ця праця більше нагадувала наукову монографію, ніж службовий документ. Звіт складається з 12 глав, де крім питань організації та діяльності розшукового відділення розглядається методика розслідування знищення майна шляхом підпалу, конокрадства, крадіжок, бродяжництва, жебрацтва тощо, а також чинники, що заважають успішному розслідуванню злочинів⁷.

З 1991 р. в Україні розпочався період лібералізації кримінального законодавства, який завершився прийняттям 11.09.2001 р. чинного Кримінального кодексу України (далі – КК України), у якому норми, направлені на охорону власності закріплено у розділі VI Особливої частини Норми чинного КК України. спираються на положення ст. 41

---

⁶ Захарченко П. П. Історія держави та права України : навч. посіб. для дист. навч. Київ : Університет «Україна», 2005. 280 с.

⁷ Воликов Т. А. Поняття та ознаки кримінального правопорушення проти власності. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 3. С. 522–536. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-522-536](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-522-536)

Конституції України, у якій зазначається, що «кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. ... Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним»^{8,9}.

Перш ніж розкривати юридичне поняття «право власності» потрібно зазначити, що існує поняття власності як економічної категорії, що є матеріальною основою будь-якого суспільства. Власність у економічному значенні є регулятором відносин між людьми з приводу матеріальних благ, що полягають у їх приналежності одній або декільком особам і, відповідно, у їх відчуженні від інших. Тобто власність виражає ставлення певних осіб до матеріальних благ як до таких, що належать тільки їм. Приналежність чи привласнення матеріальних благ є сутністю економічних відносин власності, що складаються між людьми. Привласнення або утворення матеріальних благ є нічим іншим як процесом перетворення суспільством природних багатств у певні блага та розподіл їх між членами цього суспільства. Виробництво та привласнення матеріальних благ є сутністю людської діяльності. Привласнення матеріальних благ є наступним після виробництва процесом та представляє собою розподіл добутого між окремими особами, групами, класами або всім суспільством. Формою привласнення є як безпосередній розподіл, так і обмін товарами та продукцією між споживачами і виробниками. Привласнення продукту закінчується процесом його особистого споживання. Взаємопов'язані процеси виробництва, привласнення, розподілу, обмін і споживання матеріальних благ складають сукупність відносин власності в діяльності людей. Зміст економічних відносин власності полягає в можливості особи, яка володіє матеріальними благами використати своє майно виключно за своїм бажанням незалежно від волі іншої особи¹⁰.

---

⁸ Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення – 10.04.2024).

⁹ Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення – 10.04.2024).

¹⁰ Воліков Т. А. Поняття та ознаки кримінального правопорушення проти власності. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 3. С. 522–536. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-522-536](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-522-536)

Поняття права власності є, насамперед, інститутом цивільного права. Саме тому визначення права власності міститься у Цивільному кодексі України: «правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Особливим видом права власності є право довірчої власності, яке виникає внаслідок закону або договору» (ст. 316). Зміст права власності полягає у тому, що «власникові належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном» (ст. 317). Здійснення права власності регламентовано ст. 319 Цивільного кодексу України: «1. Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. 2. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. При здійсненні своїх прав та виконанні обов'язків власник зобов'язаний дотримуватися моральних засад суспільства. 3. Усім власникам забезпечуються рівні умови здійснення своїх прав. ... 5. Власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі. 6. Держава не втручається у здійснення власником права власності»¹¹.

Раніше в наших дослідженнях ми визначали наступні ознаки кримінальних правопорушень (зокрема, проти моральності), як-от: транснаціональний характер вчиненого діяння; протиправність і винність діяння (дії чи бездіяльності); суспільна небезпечність або суспільна шкідливість; суб'єкт кримінального правопорушення; специфічна сфера діяльності, якій наносять шкоду; охорона кримінальним законодавством окремої сфери суспільних відносин¹².

Водночас, специфікою кримінальних правопорушень проти власності є те, що для їх визначення потрібні знання й інших галузей: цивільного та господарського права, кримінології, економіки, юридичної психології тощо. Щодо кримінально-правової кваліфікації, зазначимо основні положення, що характеризують склад кримінальних правопорушень проти власності. Родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти власності є суспільні відносини власності, що охороняються кримінальним законом, як частина економічних

---

¹¹ Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення – 11.04.2024)

¹² Сфімов М. М. Наукові диспути щодо визначення дефініції та ознак кримінального правопорушення проти моральності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3. С. 201–207. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-3-201-207> https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/3_ua_n2/макет_НВ_3-2022-201-207.pdf

відносин, як основа економічної системи держави¹³. Юридичним вираженням відносин власності є право власності, що відповідно до названих нами вище статей Цивільного кодексу України є правом власника на володіння, користування та розпоряджання своїм майном за своєю волею незалежно від волі інших осіб. Додатковими обов'язковими безпосередніми об'єктами кримінальних правопорушень, що вчиняються з використанням насильства чи погрози його застосування: грабіж, розбій, погроза знищення майна, вимагання можуть бути життя, здоров'я, психічна чи фізична недоторканність особи. При знищенні чи пошкодженні майна додатковими факультативними об'єктами є громадська безпека, громадський порядок, довілля тощо¹⁴.

Специфіка предмета й об'єкта кримінальних правопорушень проти власності визначає їх загальні суб'єктивні й об'єктивні ознаки. З об'єктивної сторони склад переважної більшість зазначених правопорушень є матеріальним, тобто їх обов'язковою ознакою є спричинення суспільно небезпечних наслідків у вигляді матеріальної шкоди в певному розмірі відносинам власності та причинний зв'язок між такими наслідками і суспільно небезпечним діянням. Тому, закінченими вони є з моменту настання цієї шкоди. Однак, для закінчення таких правопорушень як вимагання, розбій, погроза знищення майна (усічені склади злочинів) не потрібно фактичного настання шкоди. Із суб'єктивної сторони більшість злочинів проти власності характеризуються прямим умислом, при якому особа усвідомлює, що посягає на чужу власність, на яку вона не має права, передбачає спричинення матеріальної шкоди та прагне цього, одночасно бажаючи власного незаконного збагачення¹⁵. Корисливий мотив і мета як обов'язкові ознаки суб'єктивної сторони більшості складів кримінальних правопорушень проти власності полягає в тому, що на вчинення суспільно небезпечного посягання на власність спонукає прагнення особи до наживи (мотив кримінального правопорушення), шляхом протизаконного обернення чужого майна на свою користь чи користь іншої особи (мета кримінального правопорушення). Заволодіння у такий спосіб чужим майном дає

---

¹³ Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2010. 608 с.

¹⁴ Воліков Т. А. Поняття та ознаки кримінального правопорушення проти власності. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 3. С. 522–536. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-522-536](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-522-536)

¹⁵ Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2010. 608 с.

реальну можливість особі протиправно володіти, користуватись і розпоряджатись таким майном як своїм власним¹⁶. Певні особливості суб'єктивної сторони мають кримінальні правопорушення, передбачені статтями 194, 196, 197 КК України, на що ми звернемо увагу пізніше при детальному їх розгляді.

З аналізу кримінально-правової характеристики кримінальних правопорушень проти власності науковцями запропоновано їх визначення як суспільно небезпечні та протиправні діяння, що, порушують право власності, спричиняють майнову шкоду приватній особі, колективу чи державі й учиняються, зазвичай, із корисливих мотивів¹⁷.

2. Окремі аспекти організації та планування розслідування кримінальних правопорушень проти власності, вчинених в умовах воєнного стану

Серед основних аспектів організації та планування розслідування кримінальних правопорушень ми вважаємо за доцільне розглянути аналіз первинної інформації, типові слідчі ситуації, а також взаємодію окремих підрозділів правоохоронних органів.

Відносно аналізу первинної інформації, необхідно зауважити, що це обов'язковий захід початку будь-якого кримінального провадження, який потребує від уповноважених осіб максимально зваженого рішення. Відповідно до ч. 1 ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР), розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з ЄРДР. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування, а дізнавач – керівником органу дізнання, а в разі відсутності підрозділу дізнання – керівником органу досудового розслідування¹⁸. Тобто досудове розслідування по задумці законодавця повинно розпочинатися з

---

¹⁶ Кримінальне право України. Особлива частина. Навчальний посібник / за ред. В. В. Топчія. Ірпінь, 2021. Видавець ТОВ «ТВОРИ». 411 с.

¹⁷ Кримінальне право України. Особлива частина. Навчальний посібник / за ред. В. В. Топчія. Ірпінь, 2021. Видавець ТОВ «ТВОРИ». 411 с.

¹⁸ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення – 23.03.2024).

конкретного моменту. В той же час, ми розуміємо, що до внесення відомостей в ЄРДР можливе проведення ряду заходів.

В розрізі зазначеного, ми підтримує позицію В. Д. Берназа, який зауважував на обов'язковій наявності таких елементів, що забезпечать найбільш правильну організацію і планування розслідування: аналіз первинної інформації; висунення версій та визначення напрямків розслідування і відповідних комплексів процесуальних дій; виявлення, фіксація, збирання, вилучення, перевірка, оцінка та закріплення фактичних даних та формулювання висновку про обставини, що мають значення для кримінального провадження¹⁹.

Аналіз кримінальних проваджень за фактом вчинення кримінальних правопорушень проти власності в умовах воєнного стану дозволив нам зробити висновок, що первинна інформація, яка була підставою для внесення відомостей в ЄРДР, надходить у правоохоронні органи з наступних джерел:

- а) заяви, листи й повідомлення, що надійшли від громадян (81 %);
- б) повідомлення працівників установ і організацій (8 %);
- в) матеріали слідства, виділені з інших кримінальних проваджень (6 %);
- г) матеріали, отримані під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) та розшукових заходів (5 %).

Крім того, ми поділяємо думку В. В. Тищенко, який акцентував увагу на тому, що під час аналізу первинної інформації по вчиненому протиправному діянню потрібно реалізувати наступні заходи: виявлення та фіксація доказової інформації відносно кримінального правопорушення, яке розслідується по «гарячих слідах»; вжиття заходів для запобігання втраті доказової інформації, що міститься в слідах, документах, інших об'єктах, її своєчасне виявлення та фіксація; з'ясування й оцінка вже сформованої слідчої ситуації; виявлення джерел інформації про розслідуване протиправне діяння; визначення напрямку розслідування та розробка його плану; обрання форми та методів взаємодії з органами і службами, що здійснюють оперативнорозшукову роботу; пошук і одержання інформації про механізм і обстановку вчиненого кримінального правопорушення; збирання та вивчення відомостей про особистість потерпілого; пошук, одержання й аналіз інформації про осіб, які вчинили протиправне діяння, їх розшук і затримання²⁰. При розслідуванні кримінальних правопорушень проти власності, вчинених в умовах воєнного стану, наведений перелік заходів є ідентичним.

---

¹⁹ Берназ В. Д. Доказування обставин вчинення кримінального правопорушення за чинним КПК України. *Право України*. 2013. № 11. С. 173–178.

²⁰ Тищенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Фенікс, 2007. 260 с.

Усі кримінальні правопорушення розслідуються в конкретних умовах часу, місця, оточуючого середовища, взаємозв'язку з іншими процесами об'єктивної дійсності, поведінкою осіб, що виявилися втягнутими у сферу кримінального судочинства, та під впливом інших чинників, що залишаються невідомими для слідчого. Ця складна система взаємозв'язків утворює ту конкретну обстановку, в якій працює слідчий та інші суб'єкти, що беруть участь у доказуванні розслідуваної події. Така обстановка одержала в криміналістиці загальну назву слідчої ситуації. Іншими словами, це існуюча на даний момент реальність, в умовах якої діє слідчий. Ситуацією в буквальному її значенні є сама реальність, яка виникає на певному етапі провадження²¹.

Починаючи розгляд типових слідчих ситуацій зазначимо, що, як влучно відмічає група науковців (Б. Є. Лук'янчиков, Є. Д. Лук'янчиков, С. Ю. Петряєв), процес вчинення кримінальних правопорушень підпорядковується об'єктивним закономірностям, можна спостерігати деякі схожі ситуації, які складаються при розслідуванні окремих видів протиправних діянь. Автори вказують, що такі ситуації називають типовими, що дозволяє розробити для їх вирішення набори типових дій уповноваженої особи. Також дослідники наголошують на тому, що необхідно розкривати особливостей тактики найбільш характерних слідчих (розшукових) дій на рівні типових слідчих ситуацій, тобто з урахуванням багатоваріантності обставин розслідування, що підвищує практичну цінність методичних розробок, які повинні відображати не усереднене, а таке, що наближується до конкретного вирішення завдань розслідування. Крім того, науковці акцентують увагу на тому, що методики розслідування містять рекомендації з питань побудови версій, типових для окремих видів кримінальних правопорушень, тому при їх побудові поряд з урахуванням особливостей, характерних для даного виду протиправних діянь, до уваги беруться конкретні слідчі ситуації, що виникають у процесі розслідування. Приміром, автори відмічають серед них такі як побудову версій про характер кримінального правопорушення та винних осіб²². А вже В. А. Журавель формулює визначену категорію як «...наукову абстракцію, яка сформована на підставі апріорних знань, є результатом узагальнення й аналізу значного емпіричного матеріалу і в якій відображено найбільш загальні риси, що характеризують перебіг і стан

---

²¹ Єфімов М. М. Методика розслідування кримінальних правопорушень проти моральності : наукові та праксеологічні основи : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 392 с. ISBN 978-966-992-383-7

²² Лук'янчиков Б. Є., Лук'янчиков Є. Д., Петряєв С. Ю. Криміналістика : Навчальний посібник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. в двох частинах. Частина II : Криміналістична тактика. Методика розслідування. Київ : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». 2017. 474 с.

розслідування на певному етапі (вихідному, початковому, наступному)»²³.

Підсумовуючи, сформулюємо авторське визначення типової слідчої ситуації – це сукупність умов на конкретний момент розслідування кримінального правопорушення, яка впливає на вибір алгоритму дій уповноважених осіб для оптимального вирішення завдань кримінального провадження²⁴.

Розглянемо класифікації типових слідчих ситуацій при розслідуванні окремих видів кримінальних правопорушень проти власності. Зокрема, В. В. Пяковський серед типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування крадіжок вирізняє такі: «1. Факт крадіжки встановлено і підозрюваного затримано з речовими доказами або за «гарячими слідами». Як правило, це ті випадки коли інформування про проникнення злочинця до приміщення здійснюється за допомогою заздалегідь встановлених у ньому засобів охоронної сигналізації чи інформація надходить від конкретних очевидців злочину, які часто самостійно або з участю працівників поліції затримують злочинців з викраденим майном. Основне тактичне завдання в даній ситуації – зафіксувати сліди злочину... 2. Факт крадіжки встановлено, є відомості про особу злочинця (або групу злочинців), проте ніхто не затриманий. У розслідуванні ситуації визначальним чинником є час. Дії слідчого і співробітника оперативного підрозділу мають відзначатися максимальною оперативністю і спрямованістю на збирання пошукової інформації шляхом короткого опитування очевидців про кількість, індивідуальні прикмети зовнішності злочинців (стать, вік, особливі прикмети, одяг тощо), в якому напрямку вони зникли, можливі місця їх знаходження, а також характер чи специфічні ознаки викраденого ними майна... 3. Факт крадіжки встановлено, але дані про злочинця відсутні. Така слідча ситуація в інформаційному плані є найменш сприятливою, а в організаційному – найскладнішою. Основні завдання – встановлення особи, яка вчинила крадіжку, і виявлення викраденого майна. Для цього можуть проводитися тактичні операції «Збирання відомостей про злочинця» і «Розшук викраденого майна»²⁵.

А вже О. Л. Мусієнко при розслідуванні шахрайства виділила наступні групи слідчих ситуацій: «1) невідомі: особа шахрая, особа

---

²³ Журавель В. А. Ситуаційний підхід до формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*. 2008. Вип. 8. С. 102–108.

²⁴ Воліков Т. А. Наукові диспути стосовно типових слідчих ситуацій при розслідуванні кримінальних правопорушень проти власності, вчинених в умовах воєнного стану. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 7. С. 250–260. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7\(13\)-250-260](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7(13)-250-260)

²⁵ Криміналістика підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. / В. В. Пяковський та ін. Харків : Право, 2020. 752 с.

потерпілого, мотив вчинення обману; 2) невідомі: особа потерпілого, особа шахрая; 3) невідомі: особа злочинця, мотив вчинення обману; 4) невідома: особа шахрая; 5) невідомі: особа потерпілого, мотив вчинення обману; 6) невідома: особа потерпілого; 7) невідомий: мотив вчинення обману; 8) відомо: особа потерпілого, особа шахрая, мотив вчинення обману²⁶.

На основі аналізу матеріалів кримінальних проваджень нами було зроблено висновок, що серед типових слідчих ситуацій розслідування кримінальних правопорушень проти власності, вчинених в умовах воєнного стану, існують наступні:

– правопорушники затримані на місці події, є достатні відомості відносно обставин та факту вчинення протиправного діяння в умовах воєнного стану – 5 %;

– правопорушники затримані під час реалізації тактичної операції «Розшук правопорушників по «гарячих слідах», є достатні відомості відносно обставин та факту вчинення протиправного діяння в умовах воєнного стану – 11 %;

– правопорушники зникли з місця події, є достатні відомості відносно обставин та факту вчинення протиправного діяння в умовах воєнного стану, є потерпілий та свідки – 38 %;

– правопорушники зникли з місця події, є неповні відомості відносно обставин та факту вчинення протиправного діяння в умовах воєнного стану, наявний потерпілий, свідки відсутні – 32 %;

– кримінальне правопорушення було вчинено в умовах воєнного стану з використанням інформаційно-комунікаційних мереж або технологій, наявний потерпілий, свідки відсутні – 14 %²⁷.

Слід зазначити, що механізм взаємодії уповноваженої особи з органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, має ґрунтуватися на дотриманні системи принципів, які забезпечують своєчасне та ефективне вирішення поставлених перед ними завдань. До основних, на нашу думку, належать такі принципи: законності; повага і дотримання прав і свобод людини і громадянина; гуманізм; відповідність результатів взаємодії розслідуванню конкретного протиправного діяння; поєднання індивідуальної та колективної співпраці; чітке розмежування компетенції кожної з взаємодіючих сторін; безперервність взаємодії протягом усього розслідування; інтереси сторін у досягненні поставленої мети; своєчасний обмін інформацією між суб'єктами взаємодії про відомі обставини, які можуть мати значення для розслідування; нерозголошення сторонами

---

²⁶ Мусієнко О. Л. Теоретичні засади розслідування шахрайства в сучасних умовах : монографія / за ред. проф. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2009. 168 с.

²⁷ Воліков Т. А. Наукові диспути стосовно типових слідчих ситуацій при розслідуванні кримінальних правопорушень проти власності, вчинених в умовах воєнного стану. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 7. С. 250–260. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7\(13\)-250-260](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7(13)-250-260)

оперативно-розшукової інформації та інформації розшуку, а також вжиття заходів щодо забезпечення збереження такої інформації²⁸.

З приводу сутності взаємодії правоохоронних органів, то ми підтримуємо позицію вчених-криміналістів (Р. І. Благута, О. М. Дуфенюк, Є. В. Пряхін), які однією з важливих умов досягнення успіху в розслідуванні протиправних діянь визначають взаємодію органів, які беруть участь у цій діяльності. У протидії злочинності, як доречно наголошують вказані автори, правоохоронні органи становлять єдину систему та здійснюють свої функції відповідно до Конституції України й інших законів. Водночас правоохоронна система характеризується тим, що до її складу входять управлінські структури різної відомчої підпорядкованості. Спільність мети, завдань, принципів і характеру діяльності пов'язують їх у цілісну систему. Це стосується й органів і посадових осіб, які реалізують свої повноваження під час досудового розслідування, проблема взаємодії яких є нині актуальною, оскільки безпосередньо пов'язана із посиленням ефективності боротьби зі злочинністю²⁹.

Отже, нами було сформульовано авторське визначення взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів як заснованої на нормативно-правових актах, а також узгодженої за метою та умовами, діяльності незалежних один від одного в адміністративному відношенні окремих підрозділів, яка відображається в максимально ефективному поєднанні властивих їм методів та засобів, що спрямовані на попередження і розслідування протиправних діянь під єдиним управлінням уповноваженої особи³⁰.

Стосовно форм взаємодії ми поділяємо позицію науковців, які процесуальні та непроцесуальні (організаційні) форми. Зокрема, вчені-криміналісти стверджують, що процесуальні форми є тим видом кримінально-процесуальних правовідносин, які регламентовані чинним законодавством, тобто закріплені в нормах права. Ця форма взаємодії стосується питань: а) передачі слідчому матеріалів про виявлені шляхом оперативно-розшукових заходів ознаки правопорушення для вирішення питання про початок досудового розслідування; б) проведення слідчим процесуальних дій одночасно зі здійсненням оперативним підрозділом узгоджених оперативно-

---

²⁸ Chaplynskiy, K., Yefimov, M., Pletenets, V., Harashchuk, D., Demchenko, I. Features of interaction between law enforcement agencies during the investigation of criminal offenses according to international standards. *Cuestiones Politicas*. 2023. Volume 41. Issue 76. pp. 469–481. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4176.27>

²⁹ Криміналістика : підручник / Р. І. Благута, О. І. Гарасимів, О. М. Дуфенюк та ін.: за заг. ред. Є. В. Пряхіна. 3-тє вид., переробл. та допов. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 948 с.

³⁰ Єфімов М. М., Чаплинський К. О. Наукові диспути щодо сутності взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції у процесі доказування при розслідуванні злочинів у сфері інтелектуальної власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 630–633. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/152> http://lsej.org.ua/4_2023/152.pdf

розшукових заходів; в) проведення оперативно-розшукових заходів у справі, в якій не встановлена особа, яка вчинила правопорушення; г) виконання доручень слідчого щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій та інші³¹.

Згідно з нормами КПК України до процесуальних форм взаємодії необхідно віднести такі: надання допомоги слідчому, дізнавачу під час проведення слідчих (розшукових) дій (далі – СРД), НСРД (ст.ст. 40, 40-1 КПК України); доручення та вказівки слідчого, дізнавача стосовно проведення СРД, НСРД (ст.ст. 40, 40-1, 246 КПК України); фіксація та надання слідчому (прокурору) результатів проведення СРД, НСРД (ст. 252 КПК України)³².

Аналіз опитування працівників правоохоронних органів дав можливість виокремити наступні процесуальні форми взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень проти власності:

а) здійснення доручення уповноваженої особи стосовно реалізації СРД або НСРД (91 %);

б) виконання розшукових заходів для встановлення осіб, що вчинили визначені протиправні діяння, а також надання уповноваженій особі інформації про їх результати (68 %);

в) допомога уповноваженій особі під час проведення окремих СРД, НСРД (61 %).

З приводу основних організаційних форм взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, наприклад, В. Д. Пчолкін виокремив наступні: ознайомлення уповноваженої особи з оперативними матеріалами в межах, передбачених відомчими нормативними актами; спільне планування СРД та оперативно-розшукових заходів; погодження роботи слідчих і оперативних працівників при плануванні рішень окремих завдань по кримінальному провадженню; проведення спільних нарад суб'єктів взаємодії для аналізу результатів спільної роботи по кримінальному провадженню та визначення заходів по усуненню виявлених недоліків; спільна діяльність слідчих і оперативно-розшукових підрозділів на початковому та наступних етапах розслідування; створення слідчо-оперативної групи за конкретним кримінальним провадженням; взаємний обмін інформацією про результати розслідування після

---

³¹ Криміналістика : підручник / Р. І. Благута, О. І. Гарасимів, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. 3-тє вид., переробл. та допов. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 948 с.

³² Єфімов М. М., Чаплинський К. О. Наукова полеміка стосовно основних форм взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції у процесі доказування при розслідуванні злочинів у сфері інтелектуальної власності. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 5. С. 304–317. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-5\(11\)-304-317](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-5(11)-304-317)

порушення справи, проведення невідкладних СРД і оперативно-розшукових заходів, з урахуванням чого можуть вноситися корективи у спільний план подальшого розслідування; спільні виїзди уповноваженої особи та оперативних працівників для проведення процесуальних дій³³.

Аналіз опитування працівників правоохоронних органів дав можливість виокремити наступні організаційні форми взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень проти власності:

- а) спільне проведення складних процесуальних дій (огляд місця події, слідчий експеримент) (57 %);
- б) колегіальне обговорення та оцінювання даних, отриманих під час проведення розшукових заходів, стосовно їх достатності для внесення відомостей до ЄРДР (71 %);
- в) взаємний обмін інформацією між працівниками підрозділів правоохоронних органів, а також державних, приватних і громадських підприємств, установ і організацій під час розслідування протиправних діянь досліджуваної категорії (89 %);
- г) консультавання (59 %).

3. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень проти власності, вчинених в умовах воєнного стану

Говорячи про конкретні СРД, які варто проводити на початковому етапі в кримінальних провадженнях визначеної категорії, то, на нашу думку, серед них найбільш важливими є огляд місця події, допит та одночасний допит раніше допитаних осіб.

Відносно визначення поняття огляду, то, наприклад, В. Ю. Шепітько формулює його як слідчу (розшукову) дію, яка полягає у безпосередньому сприйнятті об'єкта з метою виявлення слідів та інших речових доказів, з'ясування обставин події, а також обставин, що мають значення у справі³⁴. Все ж таки, найбільш точною ми вважаємо дефініцію надану Є. І. Макаренком, як-от: невідкладна слідча (розшукова) дія, спрямована на безпосереднє встановлення, сприйняття, дослідження та фіксацію обстановки місця події (стану, властивостей і ознак матеріальних об'єктів, що перебувають на місці події), слідів кримінального правопорушення та інших фактичних даних, які в сукупності дозволяють зробити ґрунтовний висновок

---

³³ Пчолкін В. Д., Ечченко В. М. Поняття, сутність та завдання взаємодії оперативних підрозділів ОВС. *Вісн. Луганськ. акад. внутр. справ ім. 10-річчя незалежності України* : спецвипуск. 2004. Вип. 3. Ч. 1. С. 109–121.

³⁴ Криміналістика : підручник / За ред. В. Ю. Шепітько. Київ, 2001. 682 с.

щодо характеру, механізму та мотивів протиправного діяння, особи правопорушника та інших обставин, які підлягають доказуванню у разі початку досудового розслідування³⁵.

Крім того, В. П. Корж наводить наступний перелік інформації, яку можуть отримати уповноважені особи, виконуючи вищеперераховані завдання: «...1. Про особу злочинця: а) кількість осіб, які вчинили злочин; б) приблизний вік злочинців: дорослі чи неповнолітні; в) їх фізичні дані (зріст, фізична сила тощо); г) стан здоров'я, зокрема, наявність поранення, хвороби, фізичних вад; д) наявність певних злочинних навичок; є) професія злочинця – дані, які характеризують особливості психіки осіб, які вчинили злочин: жорстокість, боягузтво, обережність; з) дані, що свідчать про підготовку до злочину: ознайомлення з режимом роботи в установі, наявністю охорони, спостереження за потерпілим, та його житлом, вивчення шляхів підходу і відходу з місця злочину тощо; 2. Предмет злочинного посягання: а) речі, предмети, гроші, цінності, що належали потерпілому; б) вартість викраденого; в) особливості викрадених речей, предметів – їх родові та індивідуальні ознаки»³⁶.

З огляду на зазначені позиції, сформулюємо завдання, які необхідно вирішувати під час проведення огляду місця події при розслідуванні кримінальних правопорушень проти власності, вчинених в умовах воєнного стану. Серед них було виокремлено наступні: чи було вчинено кримінальне правопорушення; чи є місце події місцем вчинення протиправного діяння; яким чином правопорушники здійснювали проникнення (крадіжка), як підходили до потерпілого (грабіж, розбій) та як зникали після вчинення протиправного діяння; які знаряддя протиправного діяння були застосовані (вогнепальна зброя, вибухові пристрої чи речовини); чи були застосовані транспортні засоби; яка кількість осіб була на місці події та їх прикмети; цілі та мотиви правопорушників; скільки часу вчинялось протиправне діяння; коли було вчинено кримінальне правопорушення проти власності; які межі місця події; які дії реалізовувались правопорушниками для приховання слідів протиправного діяння; чи залишив правопорушник якісь предмети на місці події (знаряддя вчинення, частини одягу або інші предмети); чи могли зостатися якісь сліди на тілі або одязі правопорушника; чи є

---

³⁵ Макаренко Є. І. Огляд місця події: довідник дільничного інспектора міліції. Дніпропетровськ: Юридична академія МВС, 2004. 210 с.

³⁶ Корж В. П. Огляд місця події: процесуальні особливості, криміналістичні рекомендації: науко-практичний посібник для слідчих, прокурорів, поліцейських патрульної та кримінальної поліції. Харків: 2018. 264 с.

відомості, які засвідчують обставини, що сприяли або перешкоджали вчиненню або прихованню протиправного діяння³⁷.

Потрібно наголосити, що огляд місця події є незамінною слідчою (розшуковою) дією, адже дані, отримані при його проведенні, здебільшого неможливо виявити в будь-якому іншому місці, одержати шляхом проведення інших процесуальних дій. Численні дані слідчої та судової практики свідчать про те, що найменше зволікання з виконанням невідкладних дій негативно позначається на якості розслідування. Адже обстановка на місці події може швидко змінитися, а сліди протиправного діяння – зникнути; злодії отримають можливість знищити сліди, які викривають їх у вчиненні кримінального правопорушення, заховати або реалізувати викрадене, змінити місце проживання тощо. Крім того, потерпілі та свідки із часом забувають обставини його вчинення і не можуть пригадати на допиті важливі для справи подробиці, які раніше ними могли бути повідомлені. Тому чим меншим буде проміжок часу між отриманням повідомлення про вчинений злочин і проведенням невідкладних СРД, тим повнішим і ціннішим можуть бути дані, отримані в результаті розслідування³⁸.

Також слід зазначити, що об'єктами огляду при розслідуванні кримінальних правопорушень проти власності можуть бути: приміщення (квартира, будинок садибного типу, дача, складське приміщення, офіс фірми чи підприємства; майстерня, гараж, підвал тощо); ділянка місцевості; знаряддя вчинення злочину; службова документація (при привласненні, розтраті майна або заволодінні ним шляхом зловживання службовим становищем); підроблені документи та засоби комп'ютерної техніки (при вчиненні шахрайства) тощо. Організація і тактика проведення огляду в умовах воєнного стану, на нашу думку, залежить від місця розташування об'єктів огляду відносно місця проведення воєнних дій. На жаль, сьогодні в Україні небезпечних місць немає, але, на нашу думку, умовно можна розрізнити за зонами небезпеки територію, що знаходиться під обстрілом ствольної артилерії, та зону, по якій можливо завдати удару з використанням ракетної техніки (зона непрямой загрози). Зрозуміло,

---

³⁷ Воліков Т. А. Актуальні питання проведення огляду місця події при розслідуванні кримінальних правопорушень проти власності, вчинених в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2023. № 7. С. 321–331. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7\(37\)-421-431](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7(37)-421-431)

³⁸ Чаплинський К. О., Кобзар О. Ф. *Методика розслідування та попередження кишенькових крадіжок: навчальний посібник*. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 152 с.

що у зоні безпосереднього зіткнення жодних слідчих (розшукових) дій проводиться не може³⁹.

Крім того, стосовно особливостей огляду місця крадіжки варто зауважити, що він проводиться послідовно, цілеспрямовано, із застосуванням методів виявлення слідів ніг, рук, зняряд злому, якщо правопорушник долав будь-які перешкоди, вилучаються об'єкти з можливими мікрослідами на них. Увагу треба приділяти предметам, що могли бути залишені правопорушником: шарф, рукавички, запальничка, носовичок тощо. Одночасно з оглядом місця події слід організувати роботу кінолога, доручити працівникам оперативних підрозділів провести опитування сусідів, родичів потерпілого з метою встановлення можливих свідків-очевидців з тих, що проживають або працюють у безпосередній близькості від місця крадіжки, зібрати відомості про осіб, які могли вчинити протиправне діяння, встановити місце їх перебування⁴⁰.

В свою чергу, Б. Ю. Бистрицький говорить про те, що «...до проведення огляду можуть, на розсуд слідчого, залучатися потерпілі, свідки й затримані неповнолітні. Участь потерпілого у проведенні огляду зумовлена встановленням обставин крадіжки. Потерпілі можуть визначити, які предмети були переміщені. На цих об'єктах і доцільно зосередити пошук слідів рук злочинців. Крім того з'ясується, які предмети зникли, їхні характеристики, наявні документи. В результаті цього значно підвищується швидкість отримання орієнтуючої інформації, що забезпечує швидкість розкриття й розслідування крадіжки. Ці особи можуть бути корисними у визначенні меж місця події, виявленні окремих слідів і предметів або ознак їх знищення. Також вони можуть звертати увагу слідчого на ті або інші сліди та предмети, їхні ознаки й особливості, які вони вважають важливими для кримінального провадження»⁴¹.

Відносно проведення огляду місця події під час розслідування розбоїв вважаємо доречною позицію Г. В. Щербакова, який наголошує на тому, що його характерною особливістю є потреба розширення меж огляду шляхом включення прилеглої місцевості, у тому числі можливих шляхів відходу правопорушників, що сприяє виявленню та

---

³⁹ Воліков Т. А. Організація і тактика проведення невербальних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів проти власності у воєнний час. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. Спецвипуск № 2. С. 305–311. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-6-178-184>

⁴⁰ Єфімов М. М., Пиріг І. В. *Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень* : підручник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 278 с. ISBN 978-617-645-483-0

⁴¹ Бистрицький Б. Ю. Тактика огляду місця події під час розслідування грабежів, учинених неповнолітніми. *Право і суспільство*. 2015. № 4. С. 166–170.

фіксації слідів і речових доказів. Автор відмічає, що «...для того щоб приховати сліди злочину, злочинці, залишаючи місце злочину, намагаються позбутися від предметів, одягу, ушкоджених або забруднених під час розбійного нападу, викинути чи знищити їх. Викрадені внаслідок нападу речі злочинці зазвичай оглядають неподалік від місця вчинення злочину, де виймають цінні речі, наприклад із сумочки або барсетки, а самі сумки та барсетки викидають. Викладене свідчить про необхідність ретельного огляду прилягаючої місцевості, у тому числі розташованих неподалік від місця вчинення злочину кущів, де могли стежити за жертвою нападники. Дуже важлива присутність при здійсненні огляду місця події експерта-криміналіста у зв'язку з тим, що при розбійних нападах виявлення і фіксація слідів доволі складний процес та вимагає застосування спеціальних засобів»⁴².

Стосовно допиту та одночасного допиту раніше допитаних осіб в кримінальних провадженнях досліджуваної категорії, одразу слід наголосити, що їх проведення відрізняється не тільки в процесуальному, але і тактичному плані. З приводу переліку організаційно-підготовчих заходів визначимо серед них наступні:

- повне та всебічне вивчення матеріалів кримінального провадження;
- прийняття рішення про проведення допиту (одночасного допиту раніше допитаних осіб);
- визначення часу та місця проведення допиту (одночасного допиту раніше допитаних осіб);
- встановлення обставин, які підлягають з'ясуванню;
- проведення додаткового допиту;
- визначення осіб, між якими буде проведено одночасний допит раніше допитаних осіб та черговості їх допиту;
- добір учасників для проведення допиту (одночасного допиту раніше допитаних осіб);
- психологічна підготовка учасників допиту (одночасного допиту раніше допитаних осіб);
- визначення та підготовка технічних засобів фіксації допиту (одночасного допиту раніше допитаних осіб);
- створення сприятливих умов допиту (одночасного допиту раніше допитаних осіб);

---

⁴² Щербакова Г. В. Початковий етап розслідування розбоїв, вчинених з метою заволодіння приватним майном громадян : дис. на здоб. наук. ст. к.ю.н. зі спеціальності 12.00.09. Київський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2006. 213 с.

– складання плану допиту (одночасного допиту раніше допитаних осіб)⁴³.

Серед тактичних прийомів допиту слід визначити наступні:

- встановлення психологічного контакту;
- постановка уточнюючих (деталізуючих, додаткових) запитань;
- використання різного темпу допиту (форсований, уповільнений або змішаний);
- пред'явлення речових доказів;
- оголошення показань інших осіб;
- ознайомлення з протоколом огляду;
- оголошення висновку експерта⁴⁴.

В свою чергу, одночасний допит раніше допитаних осіб є досить важливою слідчою (розшуковою) дією під час розслідування кримінальних правопорушень проти власності. Завдяки його проведенню можна усунути протиріччя в показаннях учасників кримінального провадження⁴⁵.

Вказана процесуальна дія проводиться для встановлення наступних обставин: з'ясування причин суперечностей в показаннях допитаних осіб та їх усунення; викриття одного із допитуваних в дачі неправдивих (неповних) показань; перевірка правдивості показань раніше допитаних осіб; подолання добросовісних помилок допитуваного; психологічний вплив на несумлінного учасника СРД з метою схилення його до дачі правдивих показань; зміцнення вольових якостей та позицій сумлінного учасника СРД; виявлення і встановлення доказів та нових обставин, що мають значення для кримінального провадження; перевірка та оцінка криміналістичних версій; додаткова перевірка й закріплення показань свідків, потерпілих, підозрюваних; посилення позиції певних учасників СРД, які давали правдиві показання та ін.⁴⁶

---

⁴³ Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2010. 560 с.

⁴⁴ Чаплинський К. О. Тактичні прийоми допиту підозрюваного (обвинуваченого). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 4. С. 266–276.

⁴⁵ Єфімов М. М. Організаційно-тактичні особливості проведення одночасного допиту раніше допитаних осіб під час розслідування кримінальних правопорушень проти моральності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4. С. 305–311. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-4-305-311>

⁴⁶ Чаплинський К. О. Проблемні питання тактики проведення очної ставки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 4. С. 353–359.

ВИСНОВКИ

На основі аналізу історії розвитку уявлень щодо поняття права власності та його кримінально-правову охорону, можна зробити висновок, що власність була та залишається базисом, що стимулює розвиток суспільства, гарантує незалежність та життєздатність економіки будь-якої держави. Аналізуючи думки учених і чинне законодавство, виходячи з предмета і об'єкта, а також суб'єктивних та об'єктивних ознак кримінальних правопорушень проти власності, можна визначити кримінальні правопорушення проти власності як суспільно небезпечні протиправні діяння, що вчиняються переважно шляхом активних дій відповідним суб'єктом і наносять шкоду відносинам права власності та посягають на державне, приватне або колективне майно або спонукають до дій майнового характеру, що спричиняють суспільно небезпечні наслідки у вигляді позбавлення права потерпілої сторони у володінні, користуванні та розпоряджанні своїм майном.

Визначено підстави внесення відомостей в ЄРДР за фактом вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень. Також було надано авторське визначення дефініцій типової слідчої ситуації та взаємодії окремих підрозділів правоохоронних органів. Крім цього, виділено типові слідчі ситуації розслідування визначеної категорії протиправних діянь та встановлено процесуальні та непроцесуальні (організаційні) форми взаємодії підрозділів правоохоронних органів.

Зазначено, що на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень проти власності, вчинених в умовах воєнного стану, найбільш поширеними СРД є огляд місця події, допит та одночасний допит раніше допитаних осіб. Сформульовано завдання, які необхідно вирішувати під час проведення огляду місця події. Крім того, було вирізнено об'єкти, які підлягають огляду, та особливості його проведення. Визначено організаційно-підготовчі заходи до проведення допиту та одночасного допиту раніше допитаних осіб. Наведено перелік тактичних прийомів допиту, а також з'ясовано для встановлення яких обставин проводиться одночасний допит раніше допитаних осіб.

АНОТАЦІЯ

У сучасних умовах воєнного стану досить нагальним вбачається створення дієвих методик розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень. Серед них вагоме місце займають і протиправні діяння проти власності. В представлений роботі було надано формулювання кримінальних правопорушень проти власності. Крім того, було опрацьовано окремі аспекти організації та планування

розслідування. Зокрема, була надана характеристика аналізу первинної інформації та типовим слідчим ситуаціям. Також з'ясовано поняття та форми взаємодії окремих підрозділів правоохоронних органів. Встановлено обов'язкові СРД початкового етапу розслідування протиправних діянь досліджуваної категорії. Серед них виокремлено та охарактеризовано огляд місця події, допит та одночасний допит раніше допитаних осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандурка О. М. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник / під ред. О. М. Бандурки, Д. В. Швець, М. Ю. Бурдін, О. М. Головки. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
2. Берназ В. Д. Доказування обставин вчинення кримінального правопорушення за чинним КПК України. *Право України*. 2013. № 11. С. 173–178.
3. Бистрицький Б. Ю. Тактика огляду місця події під час розслідування грабежів, учинених неповнолітніми. *Право і суспільство*. 2015. № 4. С. 166–170.
4. Воліков Т. А. Актуальні питання проведення огляду місця події при розслідуванні кримінальних правопорушень проти власності, вчинених в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2023. № 7. С. 321–331. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7\(37\)-421-431](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7(37)-421-431)
5. Воліков Т. А. Наукові диспути стосовно типових слідчих ситуацій при розслідуванні кримінальних правопорушень проти власності, вчинених в умовах воєнного стану. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 7. С. 250–260. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7\(13\)-250-260](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7(13)-250-260)
6. Воліков Т. А. Організація і тактика проведення нонвербальних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів проти власності у воєнний час. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. Спецвипуск № 2. С. 305–311. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-6-178-184>
7. Воліков Т. А. Поняття та ознаки кримінального правопорушення проти власності. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 3. С. 522–536. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-522-536](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-522-536)
8. Ерман А. Держава, армія та суспільство Древнього Єгипту. URL : <https://www.e-reading-lib.com/chapter.php/1005286/9/adolf-erman-gosudarstvo-armiya-i-obschestvo-drevnego-egipta.html> (дата звернення – 20.03.2024).
9. Єфімов М. М. Методика розслідування кримінальних правопорушень проти моральності : наукові та праксеологічні основи : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 392 с. ISBN 978-966-992-383-7

10. Єфімов М. М., Пиріг І. В. Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень : підручник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 278 с. ISBN 978-617-645-483-0

11. Єфімов М. М. Наукові диспути щодо визначення дефініції та ознак кримінального правопорушення проти моральності. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 3. С. 201–207. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-3-201-207>https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/3_ua_n2/макет_НВ_3-2022-201-207.pdf

12. Єфімов М. М. Організаційно-тактичні особливості проведення одночасного допиту раніше допитаних осіб під час розслідування кримінальних правопорушень проти моральності. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 4. С. 305–311. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-4-305-311>

13. Єфімов М. М., Чаплинський К. О. Наукова полеміка стосовно основних форм взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції у процесі доказування при розслідуванні злочинів у сфері інтелектуальної власності. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 5. С. 304–317. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-5\(11\)-304-317](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-5(11)-304-317)

14. Єфімов М. М., Чаплинський К. О. Наукові диспути щодо сутності взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції у процесі доказування при розслідуванні злочинів у сфері інтелектуальної власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 630–633. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/152>
http://lsej.org.ua/4_2023/152.pdf

15. Журавель В. А. Ситуаційний підхід до формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*. 2008. Вип. 8. С. 102–108.

16. Захарченко П. П. Історія держави та права України : навч. посіб. для дист. навч. Київ : Університет «Україна», 2005. 280 с.

17. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення – 10.04.2024).

18. Корж В. П. Огляд місця події: процесуальні особливості, криміналістичні рекомендації: науко-практичний посібник для слідчих, прокурорів, поліцейських патрульної та кримінальної поліції. Харків : 2018. 264 с.

19. Криміналістика підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. / В. В. Пяковський та ін. Харків : Право, 2020. 752 с.

20. Криміналістика : підручник / За ред. В. Ю. Шепітько. Київ, 2001. 682 с.

21. Криміналістика : підручник / Р. І. Благута, О. І. Гарасимів, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. 3-тє вид., переробл. та допов. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 948 с.

22. Кримінальне право України. Особлива частина. Навчальний посібник / за ред. В. В. Топчія. Ірпінь, 2021. Видавець ТОВ «ТВОРИ». 411 с.

23. Кримінальне право України : Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2010. 608 с.

24. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення – 10.04.2024).

25. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення – 23.03.2024).

26. Лук'янчиков Б. Є., Лук'янчиков Є. Д., Петряєв С. Ю. Криміналістика : Навчальний посібник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. в двох частинах. Частина II : Криміналістична тактика. Методика розслідування. Київ : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. 2017. 474 с.

27. Макаренко Є. І. Огляд місця події : довідник дільничного інспектора міліції. Дніпропетровськ : Юридична академія МВС, 2004. 210 с.

28. Мусієнко О. Л. Теоретичні засади розслідування шахрайства в сучасних умовах : монографія / за ред. проф. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2009. 168 с.

29. Пчолкін В. Д., Ечченко В. М. Поняття, сутність та завдання взаємодії оперативних підрозділів ОВС. *Вісн. Луганськ. акад. внутр. справ ім. 10-річчя незалежності України* : спецвипуск. 2004. Вип. 3. Ч. 1. С. 109–121.

30. Руська Правда – видатний політичний документ в історії України <https://osvita.ua/vnz/reports/history/4662/> (дата звернення – 24.03.2024).

31. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Фенікс, 2007. 260 с.

32. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення – 11.04.2024)

33. Чаплинський К. О., Кобзар О. Ф. Методика розслідування та попередження кишенькових крадіжок : навчальний посібник. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 152 с.

34. Чаплинський К. О. Проблемні питання тактики проведення очної ставки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 4. С. 353–359.

35. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2010. 560 с.

36. Чаплинський К. О. Тактичні прийоми допиту підозрюваного (обвинуваченого). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 4. С. 266–276.

37. Щербаківа Г. В. Початковий етап розслідування розбоїв, вчинених з метою заволодіння приватним майном громадян : дис. на здоб. наук. ст. к.ю.н. зі спеціальності 12.00.09. Київський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2006. 213 с.

38. Chaplynskyi, K., Yefimov, M., Pletenets, V., Harashchuk, D., Demchenko, I. Features of interaction between law enforcement agencies during the investigation of criminal offenses according to international standards. *Cuestiones Politicas*. 2023. Volume 41. Issue 76. pp. 469–481. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4176.27>

Information about the authors:

Chaplynskyi Kostiantyn Oleksandrovych,

Doctor of Law Sciences, Professor,

Head at the Department of Criminalistics and Pre-medical Training

Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs

26, Gagarin Avenue, Dnipro, 49005, Ukraine

Volikov Taras Anatoliyovych,

Candidate of Law Sciences,

Doctoral Student at the Department of Criminalistics and Pre-medical

training

Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs

26, Gagarin Avenue, Dnipro, 49005, Ukraine

Yefimov Mykola Mykolayovych,

Doctor of Law Sciences, Professor,

Professor at the Department of Criminalistics and Pre-medical Training

Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs

26, Gagarin Avenue, Dnipro, 49005, Ukraine